

Inleiding

Het georganiseerde bedrijfsleven van Noord-Holland heeft met belangstelling kennisgenomen van de ontwerp-omgevingsvisie Noord-Holland.

De ontwerp-omgevingsvisie zet stappen vooruit. Positief is dat het belang van de economie nadrukkelijker wordt erkend dan in eerdere beleidsdocumenten. De economie is expliciet opgenomen als afwegingsprincipe en de provincie onderkent het belang van strategische economische clusters, vitale bedrijventerreinen en een sterke regionale economie voor de brede welvaart van Noord-Holland.

Tegelijkertijd constateren wij dat de ontwerp-omgevingsvisie op een aantal essentiële onderdelen onvoldoende richting geeft aan de toekomstige economische ontwikkeling van de provincie. Ontwikkelruimte voor bedrijven, innovatie, strategische economische clusters en nieuwe economische activiteiten blijft op verschillende plaatsen beperkt, onvoldoende uitgewerkt of wordt zelfs geblokkeerd.

Noord-Holland beschikt over een sterke economische basis en heeft alles in zich om ook in de toekomst een belangrijke bijdrage te leveren aan het verdienvermogen, de economische weerbaarheid en de strategische autonomie van Nederland. Om die potentie te benutten zijn scherpe ruimtelijke keuzes nodig én moeten de randvoorwaarden op orde zijn. Investerings- en bereikbaarheid, energie, ruimte voor bedrijven en een toekomstbestendige economische structuur zijn daarvoor onmisbaar.

Daarnaast heeft de Tweede Kamer recent met brede steun via een motie uitgesproken dat voor Noord-Holland Noord in de Nota Ruimte moet worden uitgegaan van een ambitieus groeiscenario. Daarmee wordt het belang van de economische ontwikkeling van dit deel van de provincie nadrukkelijk onderstreept. Juist daarom moet de omgevingsvisie de ruimtelijke bouwstenen bevatten om deze ambitie ook daadwerkelijk mogelijk te maken.

Deze zienswijze is tot stand gekomen in samenspraak met de betrokken ondernemersorganisaties, waarbij VNO-NCW West als penvoerder optreedt. VNO-NCW West vertegenwoordigt ondernemers, brancheorganisaties en regionale ondernemersverenigingen en zet zich in voor een sterk ondernemings- en vestigingsklimaat in Noord- en Zuid-Holland. Bij de totstandkoming van deze zienswijze is gebruikgemaakt van de kennis en expertise van het Noord-Hollandse bedrijfsleven. Waar relevant wordt verwezen naar *De Voorzet*, de ruimtelijk-economische agenda voor het gebied boven het Noordzeekanaal. *De Voorzet* – die is voorbereid door het Economisch Forum – is als bijlage (te benaderen via deze [link](#)) toegevoegd.

Met deze zienswijze wil het georganiseerde bedrijfsleven bijdragen aan een omgevingsvisie die niet alleen richting geeft aan de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Holland, maar ook de economische kracht van de provincie voor de lange termijn versterkt.

Kern van onze zienswijze

De ontwerp-omgevingsvisie bevat verbeteringen ten opzichte van eerdere provinciale beleidsdocumenten. De economie krijgt een duidelijkere plaats binnen de ruimtelijke ordening van Noord-Holland en de provincie onderkent het belang van strategische economische clusters, vitale bedrijventerreinen en een sterke regionale economie voor de brede welvaart. Juist een sterke economie is een randvoorwaarde voor het realiseren van maatschappelijke opgaven zoals woningbouw, de energietransitie, bereikbaarheid en brede welvaart.

Om deze ambitie waar te maken, moet de omgevingsvisie de economische koers ook consequent vertalen naar de ruimtelijke keuzes en randvoorwaarden die daarvoor nodig zijn. Wij constateren dat deze vertaling in de verdere uitwerking van de omgevingsvisie onvoldoende plaatsvindt. Op verschillende onderdelen wordt de ontwikkelruimte voor economie, woningbouw en innovatie beperkt door een stapeling van voorwaarden, afzonderlijke afwegingsprincipes en een terughoudende benadering van ruimtelijke ontwikkeling. Daardoor ontstaat onvoldoende duidelijkheid over hoe economische ontwikkeling daadwerkelijk kan bijdragen aan de grote maatschappelijke opgaven waar Noord-Holland voor staat.

De rode draad van deze zienswijze is dat economische ontwikkeling, woningbouw, bereikbaarheid, energie, water en leefomgeving niet als afzonderlijke belangen moeten worden benaderd, maar in onderlinge samenhang moeten worden afgewogen. De omgevingsvisie kan daarin sterker richting geven door niet alleen te beschermen en te begrenzen, maar ook expliciet ruimte te bieden voor ontwikkeling.

Concreet vragen wij de provincie om voldoende ontwikkelruimte voor bedrijven en strategische economische clusters, een integrale afweging van provinciale belangen, een toekomstbestendige energie- en bereikbaarheidsinfrastructuur en voldoende ruimte om ook toekomstige economische ontwikkelingen mogelijk te maken.

Deze zienswijze wordt ondersteund door:

1. Vertaal de economische ambitie consequent naar ruimtelijke keuzes

De ontwerp-omgevingsvisie zet een stap door de economie nadrukkelijker te positioneren binnen de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Holland. In het **Perspectief voor Noord-Holland** wordt terecht onderkend dat een sterke economie essentieel is voor de brede welvaart, het verdienvermogen van de provincie en het realiseren van maatschappelijke opgaven. De provincie benoemt daarbij onder meer het belang van economische weerbaarheid, strategische autonomie, innovatie en een toekomstbestendige economie. Ook wordt aangegeven dat prioriteit wordt gegeven aan voldoende woningen, strategische economische sectoren en de energie-infrastructuur. Daarnaast vermeldt de provincie dat de omgevingsvisie de basis vormt voor de verdere uitwerking van het beleid in programma's, de Omgevingsverordening en andere instrumenten. (*Hoofdstuk 0 – Perspectief voor Noord-Holland, p. 6-7; hoofdstuk 1.4, p. 13*).

Het georganiseerde bedrijfsleven waardeert deze koers. De erkenning dat economie een volwaardig onderdeel is van de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Holland vormt een belangrijke verbetering ten opzichte van eerdere beleidsstukken.

Juist daarom verwachten wij dat deze economische ambitie ook herkenbaar wordt vertaald naar de verdere uitwerking van de omgevingsvisie.

Op verschillende onderdelen constateren wij dat deze doorvertaling onvoldoende is. In de verdere uitwerking van de omgevingsvisie ligt de nadruk veelal op de (beperkende) voorwaarden waaronder economische ontwikkeling mogelijk is, terwijl niet duidelijk wordt hoe de provincie de economische ambities uit het **Perspectief voor Noord-Holland** daadwerkelijk wil faciliteren. Hierdoor ontstaat een gat tussen de ambitie die de provincie aan het begin van de omgevingsvisie uitspreekt en de wijze waarop deze in de verdere hoofdstukken wordt uitgewerkt.

Een voorbeeld hiervan is de ambitie om de economische weerbaarheid en strategische autonomie van Noord-Holland te versterken. Deze ambitie wordt in het **Perspectief voor Noord-Holland** nadrukkelijk benoemd, maar komt in de verdere uitwerking van de omgevingsvisie nauwelijks terug als richtinggevend uitgangspunt voor de ruimtelijke keuzes die de provincie maakt. (*Hoofdstuk 0 – Perspectief voor Noord-Holland, p. 6-7; hoofdstuk 2.3, 'Werken aan economisch strategische autonomie', p. 26-27*).

In de volgende hoofdstukken van deze zienswijze wordt aan de hand van concrete voorbeelden toegelicht op welke onderdelen de economische ambitie sterker kan worden vertaald in de ruimtelijke keuzes die de provincie maakt.

Om de economische ambitie uit de ontwerp-omgevingsvisie explicieter en consequenter door te laten werken in de verdere uitwerking van de omgevingsvisie, stellen wij voor om:

- De economische ambitie uit het **Perspectief voor Noord-Holland** en de inleidende hoofdstukken herkenbaar terug te laten komen in de afwegingsprincipes, beleidskeuzes en gebiedsgerichte uitwerkingen;
- Economische ontwikkeling consequent als een volwaardig provinciaal belang mee te wegen bij ruimtelijke keuzes;
- De economische ambities uit de omgevingsvisie systematisch te vertalen naar de verdere uitwerking van het provinciale ruimtelijk beleid.

2. Kies voor ontwikkelen én beschermen van ruimte voor bedrijven

De ontwerp-omgevingsvisie zet een belangrijke stap door bestaande bedrijventerreinen beter te beschermen. Het georganiseerde bedrijfsleven waardeert deze inzet. Bescherming van ruimte voor economie is een belangrijke voorwaarde voor een sterk vestigingsklimaat en voor het realiseren van de grote maatschappelijke opgaven waar Noord-Holland voor staat.

Bescherming alleen is echter niet voldoende. Noord-Holland staat voor grote opgaven op het gebied van de energietransitie, verduurzaming, circulaire economie, digitalisering, woningbouw, strategische autonomie en brede welvaart. Deze opgaven vragen niet alleen om het beschermen van bestaande bedrijventerreinen, maar ook om voldoende fysieke ruimte en milieuruimte voor uitbreiding, verduurzaming, circulaire bedrijvigheid, innovatie en de benodigde schuifruimte om bedrijven toekomstbestendig te houden.

De Waarderpolder in Haarlem illustreert het belang hiervan: met een toegevoegde waarde van €1,34 miljard heeft het bedrijventerrein de hoogste toegevoegde waarde van de bedrijventerreinen in Noord-Holland. Juist op dergelijke werklocaties is het van belang de economische functie en ontwikkelmogelijkheden duurzaam te beschermen.

Vervang extra vestigingsvoorwaarden door investeringen in economische ecosystemen

De ontwerp-omgevingsvisie introduceert daarnaast zes vestigingsvoorwaarden voor nieuwe bedrijvigheid. Deze zijn bedoeld om nieuwe economische ontwikkelingen zorgvuldig te beoordelen in relatie tot onder meer gezondheid, leefomgeving, energie, water en bereikbaarheid (*paragraaf 5.14, p. 95-96*). Wij dringen erop aan deze voorwaarden te laten vervallen. Zij voegen een extra bestuurlijk toetsingskader toe boven op Europese en nationale voorschriften, bestaande planologische afwegingen, vergunningprocedures en gemeentelijke voorwaarden. Bovendien blijft

het onduidelijk hoe deze in de praktijk objectief en voorspelbaar zullen worden toegepast. Dit vergroot de regeldruk en leidt tot onzekerheid voor ondernemers. Dit staat bovendien op gespannen voet met het uitgangspunt in de ontwerp-omgevingsvisie zelf dat bij de verdere uitwerking van de visie oog moet zijn voor beperking van de regeldruk (paragraaf 1.4, p. 13).

De zes vestigingsvoorwaarden leggen de nadruk op de randvoorwaarden waaraan nieuwe economische ontwikkelingen moeten voldoen. Daarmee verschuift de aandacht van de vraag hoe economische ontwikkeling kan bijdragen aan maatschappelijke opgaven, naar de vraag of een ontwikkeling aan vooraf gestelde voorwaarden voldoet. Deze benadering werkt belemmerend voor economische ontwikkeling.

De Metropoolregio Amsterdam laat zien hoe economische ecosystemen functioneren. Juist de samenhang tussen bedrijven, startups en scale-ups, kennisinstellingen, talent, kapitaal, digitale infrastructuur en internationale verbindingen leidt tot innovatie, investeringen en economische groei.

Daarom moet de omgevingsvisie niet sturen vanuit het toetsen van nieuwe bedrijvigheid aan generieke (bovenwettelijke) vestigingsvoorwaarden maar juist vanuit het investeren in en versterken van economische ecosystemen. Deze benadering sluit bovendien beter aan bij de rol van de provincie. Niet door vooraf aanvullende voorwaarden aan economische ontwikkelingen te verbinden, maar door te investeren in de randvoorwaarden die economische ecosystemen laten functioneren: voldoende ruimte, bereikbaarheid, energie-infrastructuur en een voorspelbaar vestigingsklimaat. Juist daar komen economische ontwikkeling en maatschappelijke opgaven samen. De omgevingsvisie zou daarom niet alleen ruimte moeten beschermen, maar ook ontwikkelruimte moeten blijven bieden voor economische ecosystemen.

Bovendien rijst de vraag of de noodzakelijke randvoorwaarden om deze eisen te kunnen stellen wel op orde zijn. Op belangrijke thema's als energie, bereikbaarheid en beschikbare ruimte erkent de omgevingsvisie zelf dat Noord-Holland voor grote uitdagingen staat. Juist daarom ligt het meer voor de hand om deze randvoorwaarden gezamenlijk met ondernemers op orde te brengen, dan om ze als aanvullende vestigingsvoorwaarden voor nieuwe economische ontwikkelingen te hanteren.

Kies voor én-én: intensiveren waar mogelijk, uitbreiden waar nodig

De ontwerp-omgevingsvisie hanteert daarnaast als uitgangspunt 'bedrijventerreinen eerst beter benutten, dan pas uitbreiden' (*paragraaf 5.15, p. 97*). Het georganiseerde bedrijfsleven onderschrijft het belang van zorgvuldig ruimtegebruik en het beter benutten van bestaande bedrijventerreinen. Tegelijkertijd is deze volgorde te beperkend en heeft zij grote gevolgen voor regio's waar nu geen bedrijventerrein meer beschikbaar is. Gerichte uitbreiding van bedrijventerreinen moet, waar dat

ruimtelijk en economisch wenselijk is, gelijktijdig mogelijk zijn om de economische structuur van Noord-Holland verder te versterken. Zorgvuldig ruimtegebruik en gerichte uitbreiding zijn geen opeenvolgende stappen, maar moeten elkaar juist versterken.

Voor Noord-Holland boven het Noordzeekanaal zijn in *De Voorzet* concrete voorstellen voor de noodzakelijke uitbreiding van bedrijventerreinen uitgewerkt. Zo wordt voorgesteld om de ontwikkeling van het circulaire ecosysteem op de Boekelermeer verder te versterken en in West-Friesland ruimte te bieden voor clustering van onder meer logistieke en bouwnijverheidsbedrijven. Door bedrijvigheid waar mogelijk te bundelen en te clusteren, ontstaat tegelijkertijd meer ruimte voor natuur, recreatie en landbouw en wordt de schaarse ruimte efficiënter benut.

Belang van integrale benadering en afweging

Een toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling vraagt bovendien om een integrale benadering van wonen, werken en bereikbaarheid. Daarbij moet voldoende ruimte behouden blijven voor stadsverzorgende bedrijvigheid die essentieel is voor het functioneren van stad en regio en door woningbouw en transformatie onder druk kan komen te staan. De keuze in de omgevingsvisie om Westpoort ten westen van de A10 als Industrierrein van Provinciaal Belang te behouden, sluit aan bij het belang dat wij hechten aan de bescherming van ruimte voor economie. Tegelijkertijd is bij de woningbouwontwikkeling in de omgeving een integrale benadering van wonen, werken en bereikbaarheid van belang. Wonen nabij werk kan bijdragen aan de arbeidsmarktbereikbaarheid en het beperken van woon-werkverkeer, zonder dat dit ten koste mag gaan van de ruimte en ontwikkelmogelijkheden voor bestaande bedrijven. Daarnaast kunnen, door economische ontwikkeling buiten de bestaande economische kerngebieden te versterken, meer mensen dicht bij huis werken. Daarmee worden forensenstromen beperkt, wordt de beschikbare infrastructuur beter benut en ontstaat een evenwichtiger ruimtelijke ontwikkeling. Ook dit sluit aan bij de uitgangspunten van *De Voorzet*, waarin wordt ingezet op versterking van de economische structuur van Noord-Holland boven het Noordzeekanaal, zodat wonen en werken beter met elkaar in balans komen.

Tot slot vragen wij aandacht voor de wijze waarop de ontwerp-omgevingsvisie de sturende afwegingsprincipes uitwerkt. De uitwerking van afwegingsprincipes als *Water en bodem als ordenend principe* (hoofdstuk 3.3 en hoofdstuk 5.1) en *Omgevingskwaliteit en gezonde leefomgeving* (hoofdstuk 3.4 en hoofdstuk 5.3-5.4) leidt ertoe dat onduidelijk is welke consequenties deze hebben voor ruimtelijke ontwikkelingen en hoe zij worden afgewogen ten opzichte van andere provinciale belangen. Daarmee neemt de voorspelbaarheid voor gemeenten, initiatiefnemers en ondernemers af en ontstaat het risico dat ontwikkelingen onnodig worden belemmerd, terwijl juist een transparante integrale afweging centraal zou moeten staan.

Bij het afwegingsprincipe *Water en bodem als ordenend principe* kiest de omgevingsvisie voor het reserveren van meer ruimte voor water, onder meer voor waterberging, waterveiligheid en drinkwater (hoofdstuk 5.1). Niet in alle gevallen is het echter wenselijk of doelmatig om wateropgaven binnen de grenzen van iedere afzonderlijke gebiedsontwikkeling op te lossen. Een gebiedsgerichte of centrale oplossing kan in sommige gevallen leiden tot een beter eindresultaat, doordat wateropgaven, woningbouw, economische ontwikkeling en bereikbaarheid in samenhang worden gerealiseerd. Dat sluit bovendien aan bij het uitgangspunt van maatwerk dat de omgevingsvisie zelf hanteert. Dit geldt bijvoorbeeld voor een mogelijke peilverhoging van het Markermeer en IJsselmeer om meer zoetwater op te slaan. Een dergelijke keuze kan grote gevolgen hebben voor watergebonden bedrijvigheid, havenontwikkeling en het vestigingsklimaat en vraagt daarom om een integrale afweging van de ruimtelijke, economische en maatschappelijke effecten.

Een vergelijkbaar bezwaar geldt voor het afwegingsprincipe *Omgevingskwaliteit en gezonde leefomgeving*. De concrete consequenties van dit afwegingsprincipe voor ruimtelijke ontwikkelingen zijn onvoldoende duidelijk. Bovendien bestaat het risico dat de toepassing ervan in de praktijk leidt tot aanvullende bovenwettelijke voorschriften die economische ontwikkeling beperken, terwijl de juridische noodzaak daarvoor niet wordt onderbouwd. Juist daarom is het van belang dat deze sturende afwegingsprincipes niet uitgroeien tot afzonderlijke toetsingskaders, maar onderdeel blijven van een transparante integrale en politieke afweging waarin alle provinciale belangen in samenhang worden gewogen.

Om ruimte voor economische ontwikkeling beter te borgen in de omgevingsvisie, stellen wij voor om:

- Naast bescherming van bestaande bedrijventerreinen ook expliciet ontwikkelruimte te bieden voor uitbreiding, verduurzaming, circulaire bedrijvigheid, innovatie en de benodigde schuifruimte;
- De zes extra vestigingsvoorwaarden voor nieuwe bedrijvigheid volledig te schrappen en te vervangen door een benadering die uitgaat van economische ecosystemen;
- De sturende afwegingsprincipes onderling en ten opzichte van andere provinciale belangen integraal mee te wegen en te borgen dat gebiedsgericht maatwerk mogelijk blijft;
- Het uitgangspunt '**bedrijventerreinen eerst beter benutten, dan pas uitbreiden**' te vervangen door '**intensiveren waar mogelijk, uitbreiden waar nodig**';
- Clustering en bundeling van bedrijvigheid te stimuleren, zodat ruimte beschikbaar blijft voor natuur, recreatie en landbouw. Voor Noord-Holland boven het Noordzeekanaal doet *De Voorzet* hiervoor concrete voorstellen, waaronder de verdere ontwikkeling van het circulaire ecosysteem op de Boekelermeer en clustering van logistieke en bouwnijverheidsbedrijven in

West-Friesland. Daarnaast bepleiten we uitbreiding van de bedrijventerreinen bij Den Helder, Agriport, Dijk en Waard en Edam-Volendam.

- Wonen, werken en bereikbaarheid zoveel mogelijk in samenhang te ontwikkelen, waarbij voldoende ruimte voor stadsverzorgende bedrijvigheid behouden blijft. Zo blijven economische functies behouden en goed ingepast naast woningbouw en transformatie, worden forensenströmen beperkt en wordt de beschikbare infrastructuur beter benut. Ook hier dient stapeling van provinciale eisen te worden vermeden.

3. Geef strategische economische clusters de ruimte

De ontwerp-omgevingsvisie onderkent het belang van verschillende strategische economische clusters voor Noord-Holland. Positief is onder meer de beoogde bescherming van vitale bedrijven- en haventerreinen tegen transformatie naar andere functies. Ook de positionering en ontwikkelrichting voor Den Helder als maritiem cluster, Petten als Energy & Health Campus en Seed Valley sluiten aan bij het belang van strategische economische clusters voor Noord-Holland. Dat is een belangrijke stap.

Tegelijkertijd constateren wij dat de omgevingsvisie deze lijn niet consequent doortrekt naar alle strategische economische clusters en ontwikkelgebieden die van belang zijn voor Noord-Holland. Strategische economische betekenis vraagt niet alleen om erkenning, maar ook om bescherming én ontwikkelruimte. Juist deze clusters vormen de basis voor innovatie, verduurzaming, digitalisering, circulaire economie, werkgelegenheid en strategische autonomie.

De omgevingsvisie benoemt onder meer het Noordzeekanaalgebied, Schiphol, Den Helder, Seed Valley, Greenports, de digitale infrastructuur en Agriport. Daarmee zijn belangrijke bouwstenen aanwezig. Tegelijkertijd wordt nog onvoldoende duidelijk welke ruimtelijke keuzes nodig zijn om deze clusters ook op de lange termijn te beschermen, te versterken en verder te ontwikkelen.

Voor het Noordzeekanaalgebied geldt dat de omgevingsvisie de economische betekenis van het gebied onderkent. De strategische positie van het Noordzeekanaalgebied als nationaal haven-, industrie- en energiecluster, met een belangrijke functie voor offshore energie, vraagt echter ook om duidelijkheid over welke havengebieden en de daarvoor benodigde kaderuimte en overslagmogelijkheden de provincie duurzaam wil reserveren voor havengebonden bedrijvigheid. Een expliciete benoeming van deze gebieden in de omgevingsvisie vergroot de rechtszekerheid voor bedrijven, ondersteunt langetermijninvesteringen en voorkomt onduidelijkheid bij toekomstige ruimtelijke afwegingen. De betekenis van dit cluster vraagt om ruimtelijke keuzes die zowel de bescherming als de verdere ontwikkeling van het gebied veiligstellen. Binnen dit cluster vraagt ook de verdere

ontwikkeling van het Noordzeekanaalgebied als circulair ecosysteem om voldoende ruimtelijke mogelijkheden voor circulaire bedrijvigheid.

Daarbinnen verdient ook de staalindustrie een nadrukkelijker positie. De verduurzaming van Tata Steel is niet alleen van belang voor de regionale economie, maar ook voor de Nederlandse maakindustrie, de energietransitie en de strategische autonomie. De ontwikkelruimte die nodig is voor deze transitie dient daarmee niet alleen economische belangen, maar is ook voorwaarde om de provinciale gezondheids-, klimaat- en leefomgevingsdoelen te realiseren. Deze betekenis van de verduurzaming vraagt om een nadrukkelijke verankering in de omgevingsvisie die verdere ontwikkeling van dit cluster ondersteunt. *(Hoofdstuk 6.8, p. 122 e.v.)*

Ook Schiphol wordt in de omgevingsvisie erkend als economische motor en internationaal knooppunt. Tegelijkertijd blijft de ruimtelijke doorvertaling van deze strategische betekenis beperkt. Voor de internationale concurrentiekracht van Noord-Holland is het van belang dat Schiphol niet alleen als ruimtelijke opgave wordt benaderd, maar ook als strategisch economisch cluster waarvoor bescherming, bereikbaarheid, innovatie en duurzame doorontwikkeling worden geborgd. *(Hoofdstuk 6.10, p. 131 e.v.)*

Daarnaast heeft de Tweede Kamer recent met brede steun uitgesproken dat voor Noord-Holland Noord in de Nota Ruimte moet worden uitgegaan van een ambitieus groeiscenario. Daarmee wordt het belang van de economische ontwikkeling van dit deel van de provincie nadrukkelijk onderstreept.

De provincie werkt momenteel aan een Ontwikkelperspectief voor Noord-Holland Noord. Dit ontwikkelperspectief geeft richting aan de wijze waarop deze groei ruimtelijk en economisch vorm kan krijgen. *De Voorzet* sluit hier nauw op aan en werkt deze ontwikkelrichting voor het gebied boven het Noordzeekanaal verder uit. Beide documenten laten zien hoe economische ontwikkeling kan bijdragen aan een betere balans tussen wonen, werken, bereikbaarheid, energie en landschap. Juist daarom moet de omgevingsvisie de ruimtelijke bouwstenen bevatten om deze ambitie daadwerkelijk mogelijk te maken. Dat vraagt niet alleen om bescherming van bestaande economische functies en strategische economische clusters, maar ook om ruimtelijke keuzes die economische ontwikkeling actief faciliteren. Denk daarbij aan ruimte voor economische ontwikkellocaties, clustering van bedrijvigheid, innovatiecampussen, energie-infrastructuur en een betere balans tussen wonen, werken en bereikbaarheid. Op deze punten bevat de omgevingsvisie nog onvoldoende ruimtelijke bouwstenen om de ambities uit het Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord en *De Voorzet* daadwerkelijk mogelijk te maken.

Een eerste voorbeeld hiervan is de gebiedsgerichte benadering uit *De Voorzet*. Daarin wordt bijvoorbeeld voorgesteld om in de West-Friese corridor - de zone ten

noorden van de Westfrisiaweg tussen Zevenhuis en Zwaagdijk-Oost - logistiek, installatietechniek en bouwnijverheid te clusteren. Door bedrijvigheid te bundelen ontstaat ruimte om economische ontwikkeling te combineren met behoud van landbouw, natuur en recreatie. Deze benadering sluit goed aan bij zorgvuldig ruimtegebruik én versterkt de regionale economische structuur. De omgevingsvisie biedt hiervoor onvoldoende ruimte. Door uit te gaan van het uitgangspunt **'bedrijventerreinen eerst beter benutten, dan pas uitbreiden'** (paragraaf 5.15, p. 97) ontbreekt de mogelijkheid om gelijktijdig te investeren in zorgvuldig ruimtegebruik én gerichte uitbreiding van bedrijventerreinen op locaties waar dit noodzakelijk is om de economische structuur van Noord-Holland Noord te versterken.

Ook de Boekelermeer is hierbij relevant. De omgevingsvisie erkent de Boekelermeer als locatie van provinciaal belang en benoemt de betekenis van het gebied voor energie, circulaire economie en bedrijvigheid.

Tegelijkertijd sluit de gekozen uitwerking onvoldoende aan bij de ontwikkelrichting zoals die in *De Voorzet* en het Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord wordt voorgesteld. Daar wordt ingezet op economische versterking in samenhang met circulariteit, energie, innovatie en regionale ontwikkeling. Juist deze integrale benadering kan helpen om de provinciale ambitie verder ruimtelijk te concretiseren. (*Hoofdstuk 6.4, p. 112 e.v.*) Wij delen daarbij de bezwaren van de gemeenten Alkmaar en Dijk en Waard dat nut en noodzaak van de voorgenomen aanwijzing als Industrierrein van Provinciaal Belang onvoldoende zijn onderbouwd. Deze aanwijzing mag de ontwikkelruimte op Boekelermeer niet onnodig beperken, mede omdat voldoende schuifruimte nodig is voor bedrijven die vanwege transformatie elders in de regio moeten verplaatsen.

Een derde voorbeeld is de samenhang tussen wonen, werken en bereikbaarheid. Zowel *De Voorzet* als het Ontwikkelperspectief zetten in op een sterkere economische structuur van Noord-Holland Noord, zodat meer mensen dicht bij huis kunnen werken en de afhankelijkheid van de regio Amsterdam afneemt. De omgevingsvisie benoemt deze thema's afzonderlijk, maar werkt onvoldoende uit hoe economische ontwikkeling kan bijdragen aan deze ruimtelijke balans.

Een concreet voorbeeld waar de omgevingsvisie economische ontwikkeling juist belemmert, betreft Agriport. De ontwerp-omgevingsvisie benoemt Agriport als een belangrijk energetisch en economisch cluster. Tegelijkertijd reserveert de provincie ruimte voor een eventuele versterking van de primaire waterkering en wordt aangegeven dat, gezien de beperkte beschikbare ruimte, keuzes worden gemaakt over welke bedrijvigheid zich op Agriport kan ontwikkelen. Het georganiseerde bedrijfsleven onderschrijft vanzelfsprekend het belang van waterveiligheid. Tegelijkertijd mag deze reservering er niet toe leiden dat de verdere ontwikkeling van Agriport als strategisch cluster voor digitale infrastructuur, energie en agrifood wordt beperkt of onzeker wordt gemaakt. Wij stellen daarom voor expliciet te borgen dat de

verdere ontwikkeling van Agriport niet afhankelijk wordt gemaakt van de eventuele versterking van de primaire waterkering. (*Hoofdstuk 6.2, p. 108 e.v.*)

De Voorzet geeft concreet aan waar het bedrijfsleven toekomstige uitbreidingen van Agriport ziet gesitueerd, welke functies daarvoor in aanmerking komen en welke randvoorwaarden daaraan kunnen worden verbonden.

Om strategische economische clusters beter te borgen in de omgevingsvisie, stellen wij voor om:

- Strategische economische clusters niet alleen expliciet te beschermen, maar ook voldoende ruimtelijke ontwikkelruimte te bieden voor innovatie, verduurzaming en verdere economische ontwikkeling;
- De strategische betekenis van het Noordzeekanaalgebied, inclusief de staalindustrie en de verduurzaming van Tata Steel, nadrukkelijker te verankeren in de omgevingsvisie;
- Schiphol explicieter te positioneren als strategisch economisch cluster en de ruimtelijke voorwaarden voor duurzame doorontwikkeling op te nemen;
- De omgevingsvisie beter te laten aansluiten op het Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord door de ruimtelijke bouwstenen op te nemen die nodig zijn om de economische structuur van Noord-Holland Noord te versterken;
- Gebiedsgerichte economische ontwikkeling, zoals uitgewerkt in *De Voorzet*, explicieter te ondersteunen door clustering van bedrijvigheid en gerichte uitbreiding van economische ontwikkellocaties mogelijk te maken;
- De verdere ontwikkeling van Agriport niet afhankelijk te stellen van de versterking van de primaire waterkering.

4. Zorg voor een toekomstbestendige energie-infrastructuur

De ontwerp-omgevingsvisie erkent terecht dat netcongestie, naast stikstof, één van de bepalende factoren is voor de toekomstige ontwikkelmogelijkheden van Noord-Holland. De provincie constateert zelf dat veel gewenste ontwikkelingen vertraging zullen oplopen zolang de netcongestie niet is opgelost. Ook wordt onderkend dat de groei van de energievraag vraagt om uitbreiding van het energiesysteem en de bijbehorende infrastructuur. (*Hoofdstuk 2.1, p. 18-20 en hoofdstuk 2.3, p. 27-30.*)

Juist omdat de omgevingsvisie deze urgentie zelf zo nadrukkelijk benoemt, verwachten wij dat zij ook duidelijker richting geeft aan de ruimtelijke keuzes die nodig zijn om deze belemmering weg te nemen. Dat gebeurt nu nog onvoldoende. De urgentie wordt terecht beschreven, maar de ruimtelijke doorvertaling blijft beperkt. Daardoor blijft onduidelijk hoe de provincie de randvoorwaarden wil creëren die nodig zijn om economische ontwikkeling, woningbouw en maatschappelijke transities daadwerkelijk mogelijk te maken. Daarbij moet de omgevingsvisie ook voldoende ruimtelijke mogelijkheden bieden voor decentrale en collectieve energieoplossingen

op bedrijventerreinen, die kunnen bijdragen aan een efficiënter gebruik van de beschikbare netcapaciteit.

De omgevingsvisie erkent dat een goed functionerend energiesysteem een essentiële voorwaarde is voor de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Holland. Die constatering kan nadrukkelijker worden verbonden aan de economische ambities van de provincie. Energie-infrastructuur is geen extra afwegingscriterium voor economische ontwikkeling, maar juist een randvoorwaarde die tijdig op orde moet zijn om economische ontwikkeling mogelijk te maken. Die samenhang komt in de ontwerp-omgevingsvisie onvoldoende tot uitdrukking. Met name in de hoofdstukken over economische ontwikkeling, het economisch afwegingsprincipe en de gebiedsgerichte uitwerkingen moet expliciet worden gemaakt hoe de energie-infrastructuur de economische ontwikkeling van Noord-Holland ondersteunt. *(Hoofdstuk 3.5 'Sturen vanuit netwerken', p. 47 en hoofdstuk 5.7 'Energie', p. 80-84.)*

De omgevingsvisie beschrijft verschillende bouwstenen van het toekomstige energiesysteem, zoals energieknooppunten, waterstof, warmte en de aanlanding van wind op zee. Gezien de looptijd van de omgevingsvisie tot 2050 vinden wij het van belang dat de provincie daarbij expliciet uitgaat van een technologieneutrale benadering. Nieuwe technologieën en energiebronnen die zich in de komende decennia ontwikkelen, moeten binnen de ruimtelijke kaders van de omgevingsvisie een plaats kunnen krijgen wanneer zij bijdragen aan een betrouwbaar, betaalbaar en toekomstbestendig energiesysteem. Daarmee blijft de omgevingsvisie ook op langere termijn toekomstbestendig en ontstaat ruimte om in te spelen op innovaties die vandaag nog niet volledig zijn te voorzien.

De ontwerp-omgevingsvisie erkent terecht de betekenis van de **Energy & Health Campus Petten** als economisch en innovatief cluster. *(Hoofdstuk 6.3, p. 109-111.)* Dat geldt niet alleen voor Petten, maar breder voor strategische energie- en innovatieclusters in Noord-Holland. Juist daarom ligt het voor de hand om de ruimtelijke ontwikkelmogelijkheden voor toekomstige energie-innovaties, nucleaire technologie, medische isotopen en andere innovatieve energietoepassingen duurzaam open te houden. Petten laat zien waarom een technologieneutrale omgevingsvisie van belang is: de provincie moet ruimte bieden aan ontwikkelingen die bijdragen aan de toekomstige energievoorziening en waarvan de maatschappelijke betekenis de komende decennia verder kan groeien.

Om de energie-infrastructuur beter als randvoorwaarde voor de economische ontwikkeling van Noord-Holland te verankeren, stellen wij voor om:

- De ruimtelijke consequenties van de structurele netcongestie explicieter uit te werken en daarbij voldoende ruimte te bieden voor decentrale en collectieve energieoplossingen op bedrijventerreinen;

- Energie-infrastructuur nadrukkelijker te positioneren als randvoorwaarde voor economische ontwikkeling, woningbouw en maatschappelijke transitie;
- Deze samenhang explicieter terug te laten komen in het economisch afwegingsprincipe, het hoofdstuk Energie en de gebiedsgerichte uitwerkingen;
- Expliciet uit te gaan van een technologieneutrale benadering, zodat toekomstige energiebronnen en innovatieve technologieën ruimtelijk niet op voorhand worden beperkt of uitgesloten;
- De omgevingsvisie voldoende ruimte te laten bieden voor de verdere ontwikkeling van strategische energie- en innovatieclusters, zoals de Energy & Health Campus Petten.

5. Investeer in een ambitieuze visie op bereikbaarheid en infrastructuur

Bereikbaarheid bepaalt in belangrijke mate hoe Noord-Holland zich de komende decennia kan ontwikkelen. Zonder goede verbindingen over weg, spoor, water en door de lucht kunnen nieuwe woningbouwlocaties, bedrijventerreinen, economische clusters en maatschappelijke voorzieningen zich niet optimaal ontwikkelen. Bereikbaarheid is daarmee geen afzonderlijk mobiliteitsvraagstuk, maar een ruimtelijke randvoorwaarde voor economische ontwikkeling, brede welvaart en de internationale concurrentiekracht van Noord-Holland.

De omgevingsvisie beschrijft de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Holland richting 2050. Juist daarom hoort zij niet alleen de huidige bereikbaarheidsopgaven te beschrijven, maar ook richting te geven aan de bereikbaarheid die nodig is om die toekomst mogelijk te maken. De uitwerking van concrete projecten, fasering en financiering kan vervolgens plaatsvinden in een publiek-private regionale investeringsagenda. De gewenste ruimtelijke hoofdstructuur en de daarvoor noodzakelijke ambitie op het gebied van bereikbaarheid behoren echter onderdeel te zijn van de omgevingsvisie zelf.

De ontwerp-omgevingsvisie onderkent het belang van bereikbaarheid en besteedt terecht aandacht aan mobiliteitsnetwerken, openbaar vervoer en logistieke verbindingen. Ook wordt vastgesteld dat mobiliteitsnetwerken gemeente- en provinciegrenzen overschrijden en om regionale samenwerking vragen. Tegelijkertijd ligt de nadruk vooral op het beter benutten van bestaande infrastructuur, het concentreren van ontwikkelingen rond bestaande mobiliteitsnetwerken en het beperken van de groei van de mobiliteitsvraag. Daarmee ontbreekt een duidelijke ruimtelijke langetermijnambitie voor de bereikbaarheid die Noord-Holland nodig heeft om de provinciale ambities op het gebied van wonen, werken, economie, energie en brede welvaart daadwerkelijk te realiseren. De visie blijft daarmee vooral beschrijvend waar juist richtinggevende keuzes nodig zijn. (Hoofdstuk 5.5 Mobiliteit, p. 77-79.)

Daarbij vraagt ook de bestaande infrastructuur nadrukkelijk aandacht. Achterstallig onderhoud en de grote renovatie- en vervangingsopgave zetten de betrouwbaarheid en beschikbaarheid van wegen, bruggen, tunnels, sluizen en spoor onder druk. Een langetermijnvisie op bereikbaarheid moet daarom niet alleen richting geven aan

nieuwe infrastructuur, maar ook aan het op peil houden en toekomstbestendig maken van bestaande verbindingen.

Dit maakt het des te belangrijker dat Noord-Holland in de omgevingsvisie zelf een duidelijke ambitie formuleert voor de bereikbaarheid van de provincie op de lange termijn. In de Kamerbrief *Afweegproces prioritering en perspectief* van 19 juni 2026 geeft het kabinet aan dat, ondanks de noodzakelijke prioritering van investeringen, het perspectief op de verdere ontwikkeling van de nationale bereikbaarheid behouden moet blijven. Daarbij worden bereikbaarheidsinvesteringen nadrukkelijk beoordeeld op hun bijdrage aan meerdere maatschappelijke opgaven, zoals woningbouw, economische ontwikkeling, weerbaarheid en brede welvaart. Juist daarom is het van belang dat Noord-Holland in de omgevingsvisie duidelijk maakt welke ruimtelijke en maatschappelijke doelen zij met bereikbaarheid wil realiseren en dat de provincie zelf een heldere eigen meerjarige investeringsinzet voor de bereikbaarheid formuleert. Een heldere langetermijnambitie in de omgevingsvisie vormt het strategische kader voor toekomstige investeringsbeslissingen en versterkt de positie van de provincie in de lobby richting het Rijk.

Een goede bereikbaarheid is daarbij ook een belangrijke randvoorwaarde voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Economische ecosystemen functioneren alleen wanneer bedrijven, werknemers, kennisinstellingen, logistieke ketens en internationale verbindingen goed met elkaar zijn verbonden. Dat vraagt om een integrale benadering waarin wonen, werken, bereikbaarheid en economische ontwikkeling in samenhang worden beschouwd.

Voor Noord-Holland geldt daarbij een bijzondere opgave. De economische groei, werkgelegenheid en woningbouw concentreren zich in belangrijke mate in de Metropoolregio Amsterdam, terwijl Noord-Holland Noord ruimte biedt voor verdere economische ontwikkeling, woningbouw, energie, innovatie en circulaire bedrijvigheid. Een evenwichtiger ruimtelijk-economische ontwikkeling van de provincie vraagt daarom niet alleen om keuzes over waar wordt gebouwd en gewerkt, maar ook om een bereikbaarheid die deze ontwikkeling ondersteunt.

Deze samenhang is uitgewerkt in de Ruimtelijk-Economische Agenda *De Voorzet* van het Economisch Forum Holland boven Amsterdam. Daarin wordt beschreven hoe een evenwichtigere ontwikkeling van Noord-Holland kan bijdragen aan kortere woon-werkafstanden, een betere benutting van infrastructuur, een robuustere arbeidsmarkt en een betere balans tussen wonen en werken. Daarmee laat *De Voorzet* zien dat bereikbaarheid niet los kan worden gezien van de ruimtelijk-economische keuzes die de provincie maakt. Juist daarom verdient deze samenhang ook een expliciete plaats in de omgevingsvisie.

Als internationale handels-, kennis- en logistieke regio vervult Noord-Holland een sleutelrol in de Nederlandse economie. Een goed functionerend netwerk van weg, spoor, vaarwegen, luchtvaart en digitale infrastructuur bepaalt in belangrijke mate de aantrekkelijkheid van de provincie als vestigingslocatie voor bedrijven en talent. Het ondersteunt arbeidsmarktmobiliteit, goederenvervoer, internationale handel, innovatie en het toekomstige verdienvermogen van Noord-Holland.

Schiphol, de zeehavens, het Noordzeekanaalgebied, de maritieme sector in Den Helder, Greenport Aalsmeer, Seed Valley, Agriport, Boekelermeer en de campussen en kennisclusters vormen gezamenlijk een economisch systeem dat afhankelijk is van goede onderlinge en internationale verbindingen. De ontwerp-omgevingsvisie benoemt deze economische kwaliteiten, maar vertaalt deze nog onvoldoende naar een samenhangende ruimtelijke visie op de bereikbaarheid die nodig is om deze economische ecosystemen ook op de lange termijn goed te laten functioneren en verder te ontwikkelen.

Daarnaast verdient ook het goederenvervoer nadrukkelijker aandacht. Noord-Holland is niet alleen een woon- en werkprovincie, maar ook een logistieke, industriële en maritieme provincie. Een robuust logistiek netwerk vraagt naast bereikbaarheid ook om voldoende ruimte voor logistieke functies, overslaglocaties en truckparkings. Een betrouwbare bereikbaarheid over weg, spoor, water en door de lucht is essentieel voor de aan- en afvoer van grondstoffen, producten en goederen. Daarmee vormt bereikbaarheid niet alleen een voorwaarde voor het functioneren van individuele bedrijven, maar ook voor de woningbouw, de energietransitie, de circulaire economie, de defensieopgave en de strategische autonomie van Nederland.

Om de samenhang tussen bereikbaarheid, economische ontwikkeling en de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Holland beter te verankeren, stellen wij voor om in de omgevingsvisie:

- zelf een ambitieuzere langetermijnvisie op bereikbaarheid en infrastructuur op te nemen, gericht op de bereikbaarheid die Noord-Holland richting 2050 nodig heeft om de maatschappelijke en economische ambities van de provincie te realiseren, met daarbij aandacht voor zowel nieuwe infrastructuur als onderhoud, renovatie en vervanging van bestaande infrastructuur;
- deze ambitie te vertalen in een heldere, eigen meerjarige investeringsinzet van de provincie voor bereikbaarheid en infrastructuur en deze uit te werken in een publiek-private regionale investeringsagenda;
- expliciet vast te leggen dat bereikbaarheid een ruimtelijke randvoorwaarde is voor economische ontwikkeling, woningbouw, arbeidsmarktmobiliteit, goederenvervoer, internationale concurrentiekracht en brede welvaart;
- de gewenste ruimtelijke hoofdstructuur voor de nationale en internationale bereikbaarheid van Noord-Holland op te nemen, als richtinggevend kader voor toekomstige investeringsbeslissingen en de verdere uitwerking in programma's;
- de samenhang tussen woningbouw, werklocaties, economische clusters en bereikbaarheid expliciet te beschrijven, zodat deze integraal onderdeel uitmaakt van de ruimtelijke ontwikkelstrategie;
- de bereikbaarheid van strategische economische clusters, havens, logistieke knooppunten, campussen en internationale verbindingen explicieter te verankeren als provinciaal belang en daarbij voldoende ruimte te borgen voor de logistieke functies die nodig zijn om deze netwerken te laten functioneren;
- expliciet aandacht te besteden aan de verbindingen tussen de economische kerngebieden van Noord-Holland, waaronder de Metropoolregio Amsterdam en Noord-Holland Noord, zodat de economische potentie van de gehele provincie beter wordt benut.

6. Ontwikkel wonen en werken in samenhang

Een aantrekkelijk vestigingsklimaat vraagt niet alleen om voldoende ruimte voor bedrijven, maar ook om voldoende woningen voor werknemers. Voldoende en passende woningbouw is daarmee niet alleen een maatschappelijke opgave, maar ook een economische randvoorwaarde. Bedrijven kunnen alleen groeien, investeren en personeel aantrekken wanneer werknemers in de regio kunnen wonen.

De ontwerp-omgevingsvisie onderkent deze samenhang. In het toekomstperspectief geeft de provincie aan dat voldoende woningen nodig zijn om Noord-Holland aantrekkelijk te houden om te wonen én te werken. Ook wordt ingezet op het in samenhang ontwikkelen van wonen en werken om de druk op mobiliteit te beperken (Perspectief voor Noord-Holland, p. 6-7). Daarnaast stelt de provincie dat de ontwerp-omgevingsvisie integraal is opgezet en dat alle aspecten van de fysieke leefomgeving in samenhang worden beschouwd (hoofdstuk 1.1, p. 12). Voor gebieden waar meerdere opgaven samenkomen, worden bovendien gebiedsgerichte uitspraken gedaan om richting te geven aan de ruimtelijke ontwikkeling (hoofdstuk 1.6, p. 14).

Tegelijkertijd laat de gebiedsgerichte uitwerking zien dat verschillende provinciale belangen in de praktijk met elkaar kunnen botsen. Juist in die situaties is het van belang dat inzichtelijk wordt gemaakt hoe de provincie deze belangen integraal tegen elkaar afweegt.

Een illustratie hiervan is de gebiedsuitwerking voor de IJmond. De provincie beschrijft dat hier opgaven samenkomen op het gebied van woningbouw, economie, energie, mobiliteit, leefomgeving, landschap en erfgoed. Tegelijkertijd concludeert zij dat woningbouw ten oosten van de A22 zeer onwenselijk is vanwege onder meer de aanwezigheid van industrieterrein De Pijp, de saneringsopgave van Aagtenpark en de beschermde waarden van de Stelling van Amsterdam (hoofdstuk 6.8, p. 124-125). Tegelijkertijd erkent de provincie dat Beverwijk een belangrijke woningbouwopgave kent en dat voor leefbare wijken juist integrale gebiedsontwikkeling nodig is, waarbij woningbouw wordt gecombineerd met investeringen in de bestaande woningvoorraad, groen, voorzieningen en mobiliteit (hoofdstuk 6.8, p. 124-125).

Juist bij gebiedsontwikkelingen waarin meerdere provinciale ambities samenkomen, mag van een omgevingsvisie worden verwacht dat zij niet alleen benoemt welke belangen spelen, maar ook inzichtelijk maakt hoe deze belangen tegen elkaar worden afgewogen. Zonder een transparante afweging is voor gemeenten en initiatiefnemers onvoldoende duidelijk welke ruimte bestaat voor ontwikkelingen die meerdere maatschappelijke opgaven in samenhang oplossen.

Een ontwikkeling waarop deze passage rechtstreeks van invloed is, is Bazaarstad in Beverwijk. Deze gebiedsontwikkeling is voorzien op de locatie ten oosten van de A22 waarop de omgevingsvisie betrekking heeft. De gemeente Beverwijk zet hierin op een integrale gebiedsontwikkeling waarin woningbouw wordt gecombineerd met economische functies, voorzieningen en verbetering van de leefomgeving. Juist deze ontwikkeling illustreert waarom een transparante integrale afweging noodzakelijk is.

Uit de ontwerp-omgevingsvisie wordt niet inzichtelijk hoe de verschillende provinciale belangen in samenhang zijn afgewogen en waarom deze afweging leidt tot de conclusie dat woningbouw op deze locatie ‘zeer onwenselijk’ is. Wij delen in ieder geval niet de conclusie dat de ontwikkeling van Bazaarstad op voorhand als ‘zeer onwenselijk’ moet worden beschouwd. Juist een ontwikkeling als Bazaarstad vraagt om een integrale afweging van de verschillende provinciale belangen, waarbij naast de woningbouwopgave ook de economische functies, bereikbaarheid en belangen van bestaande bedrijvigheid worden betrokken.

Om wonen en werken daadwerkelijk in samenhang te kunnen ontwikkelen, stellen wij voor om:

- Werk in de omgevingsvisie explicieter uit hoe de provincie verschillende provinciale belangen integraal tegen elkaar afweegt bij complexe gebiedsontwikkelingen.
- Voorkom dat de omgevingsvisie ontwikkelingen op voorhand uitsluit en bied ruimte voor een integrale beoordeling van gebiedsontwikkelingen die bijdragen aan meerdere provinciale ambities.
- Verduidelijk hoe de sturende afwegingsprincipes worden toegepast binnen deze integrale afweging en borg dat gebiedsgericht maatwerk mogelijk blijft.

7. Maak ruimte voor de economie van morgen

Een omgevingsvisie kijkt vooruit naar 2050. Dat vraagt niet alleen om richting voor de opgaven van vandaag, maar ook om voldoende ruimte voor ontwikkelingen die nu nog niet volledig zijn te voorzien.

De ontwerp-omgevingsvisie onderkent dit zelf. De provincie geeft aan haar ambities **'niet te veel [te] laten bepalen door wat nu speelt'** en benadrukt dat de omgevingsvisie een dynamisch document is dat kan worden aangepast wanneer nieuwe ontwikkelingen daarom vragen (hoofdstuk 1.4, p. 13). Daarnaast wordt aangegeven dat de toekomst onzeker is en dat de provincie wendbaar wil blijven om op veranderingen in te spelen.

Deze uitgangspunten vragen om een omgevingsvisie die ook in haar uitwerking voldoende adaptief blijft. Op verschillende onderdelen worden nu keuzes gemaakt die de ontwikkelruimte voor toekomstige economische activiteiten kunnen beperken, terwijl vandaag nog niet is te overzien welke innovaties, technologieën en maatschappelijke opgaven de komende decennia bepalend zullen zijn. Denk aan ontwikkelingen op het gebied van kunstmatige intelligentie, digitalisering, circulaire economie, nieuwe energietechnologieën en innovaties die bijdragen aan de strategische autonomie en weerbaarheid van Nederland. Een omgevingsvisie met een horizon tot 2050 moet voldoende ruimte laten om op dergelijke ontwikkelingen te kunnen inspelen.

Hetzelfde geldt voor toekomstige keuzes binnen het water- en energiesysteem. De ontwerp-omgevingsvisie noemt een mogelijke peilverhoging van het Markermeer en

IJsselmeer om meer zoetwater op te slaan. Daarbij wordt ook aangegeven dat dit gevolgen heeft voor de havensteden en aanpassingen aan de dijken kan vragen (hoofdstuk 5.1, p. 72). Deze keuzes kunnen daarmee grote gevolgen hebben voor watergebonden bedrijvigheid, havenontwikkeling en het vestigingsklimaat. Zoals ook in hoofdstuk 2 aangegeven, onderstreept dit het belang om bij keuzes vanuit water en bodem de ruimtelijke, economische en maatschappelijke effecten integraal af te wegen.

Een toekomstbestendige omgevingsvisie biedt niet alleen duidelijkheid over de keuzes van vandaag, maar bewaart ook voldoende **ontwikkelruimte** om de economische kansen van morgen mogelijk te maken.

Om de omgevingsvisie ook op de lange termijn adaptief en toekomstbestendig te houden, stellen wij voor om:

- De omgevingsvisie voldoende adaptief te houden, zodat nieuwe economische ontwikkelingen, technologieën en maatschappelijke opgaven ook in de toekomst ruimtelijk kunnen worden ingepast;
- Te voorkomen dat de optelsom van voorwaarden en beperkingen toekomstige economische ontwikkelingen op voorhand uitsluit;
- Ruimte te blijven bieden voor innovatieve ontwikkelingen, waaronder AI, digitalisering, circulaire economie, nieuwe energietechnologieën en innovaties die bijdragen aan de strategische autonomie en weerbaarheid van Nederland;
- Toekomstige keuzes over het water- en energiesysteem, waaronder een mogelijke peilverhoging van het Markermeer en IJsselmeer, pas te maken wanneer ook de gevolgen voor watergebonden bedrijvigheid, havenontwikkeling en het vestigingsklimaat expliciet zijn meegewogen.